

ΑΡΙΣΤΕΡΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΛΥΣΗ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩ

Ποιες θα μπορούσαν να είναι οι απαντήσεις της Αριστεράς για την κρίση της ευρωζώνης και της παγκόσμιας οικονομίας; Η Αριστερά έθεσε αυτό το σημαντικό ερώτημα, ενόψει ενός αυξανόμενου ευρω-σκεπτικισμού. Στο πλαίσιο αυτό και συνεισφέροντας στον διάλογο, το Ίδρυμα Rosa Luxemburg παρουσίασε μια μελέτη των οικονομολόγων Heiner Flassbeck και Κώστα Λαπαβίτσα, επί των αιτίων καθώς και των εφικτών στρατηγικών για να ξεπερασθεί η ευρω-κρίση. Η συνοπτική παράθεση της μελέτης γίνεται αμέσως παρακάτω, ενώ η αγγλόφωνη διεξοδική ανάπτυξή της είναι διαθέσιμη υπό τον σύνδεσμο: <http://www.rosalux.de/publication/39478>.

HEINER FLASSBECK

ΤΟ ΕΥΡΩ ΠΡΟ ΤΩΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ

ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ FLASSBECK/ΛΑΠΑΒΙΤΣΑ

Αξιοποίηση της τελευταίας ευκαιρίας!

Η μελέτη με τίτλο «The Systemic Crisis of the Euro – True Causes and Effective Therapies» των Heiner Flassbeck και Κώστα Λαπαβίτσα, που χρηματοδοτήθηκε από το Ίδρυμα Rosa Luxemburg, κατέδειξε ότι αναμφισβήτητα απειλείται η ύπαρξη του κοινού ευρωπαϊκού νομίσματος.

Όχι μόνο αγνοήθηκαν εξ'αρχής οι θεμελιώδεις προϋποθέσεις για μια λειτουργική νομισματική ένωση, αλλά και η διαχείριση της ένωσης αυτής, με εστίαση κυρίως σε δημοσιονομικά ζητήματα, δεν ήταν ικανή να αντεπεξέλθει στην πολυπλοκότητα των θεμάτων και επηρεάστηκε από τον ιδεολογικό προσανατολισμό των σημαντικότερων εμπλεκόμενων. Επιπλέον από την έναρξη της ευρωπαϊκής κρίσης, η οποία συνέπεσε με την κρίση του διεθνούς οικονομικού συστήματος, έγιναν αποφασιστικά σφάλματα στην προσπάθεια να αντιμετωπισθεί η διάσπαση της ευρωπαϊκής νομισματικής ένωσης. Η εστίαση σε δημοσιονομικά ζητήματα («κρίση δημοσίου χρέους») απέτρεψε την αποτελεσματική συνολική και στοχευμένη αντιμετώπιση. Από εκεί και πέρα το μονομερές και ξεκάθαρα εσφαλμένο κατηγορητήριο εναντίον των υπερχρεωμένων χωρών και η απαιτούμενη από αυτές πολιτική λιτότητας δρομολόγησαν την οικονομική κρίση, της οποίας οι αρνητικές επιπτώσεις στο βιοτικό επίπεδο δοκιμάζουν τα δημοκρατικά συστήματα σε εθνικό επίπεδο, ενώ θα επιβαρύνουν για δεκαετίες την ειρηνική συνύπαρξη των πολιτών της Ευρώπης.

Είναι αργά, αλλά όχι αποτρεπτικά αργά για μια αναστροφή. Σε περίπτωση που η Γερμανία, ως ο σημαντικότερος πιστωτής, αναμόρφωνε τις αντιλήψεις της με ριζική αλλαγή στάσης και - σε συνεργασία με όλους τους άλλους - διαμόρφωση νέας στρατηγικής, θα μπορούσε η ευρωζώνη να ξεπεράσει την ύφεση και να αντιμετωπίσει την κρίση. Ωστόσο με κάθε ημέρα εφαρμογής της παλιάς αποτυχημένης στρατηγικής, ελαττώνονται οι πιθανότητες επιτυχούς ανάκαμψης. Τα αποφασιστικά στοιχεία μιας νέας στρατηγικής συνίστανται

-στην εξάλειψη του κενού ανταγωνιστικότητας -κυρίως με αύξηση μισθών στην Γερμανία-,

-στην άμεση άρση της δημοσιονομικής λιτότητας και

-στην γεφύρωση της δύσκολης μεταβατικής φάσης των υπερχρεωμένων χωρών μέσω παροχής δανείων από την ΕΚΤ, ευρωομολόγων ή εκτεταμένης χωρίς όρους βοήθειας μέσω του ESM (Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας). Αλλά και στην περίπτωση αυτή χρειάζονται μεγάλα περιθώρια χρόνου. Η εκτίμηση χρόνου ανάκαμψης των υπερχρεωμένων χωρών μέχρι να σταθούν οικονομικώς στα πόδια τους και να επιτύχουν ανάπτυξη με δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, είναι τουλάχιστον δέκα έτη.

Επειδή η πιθανότητα επίτευξης μιας τέτοιας θεμελιώδους στροφής δεν θεωρείται υψηλή, πρέπει επιπρόσθετα να εξερευνηθούν και άλλες εναλλακτικές. Αυτό είναι αναγκαίο σε μια συγκυρία, όπου οι ιδιαίτερα πληγείσες χώρες δεν είναι σε θέση να διαχειρισθούν πολιτικά το κόστος της προσαρμογής και η δημοκρατία διατρέχει σοβαρό κίνδυνο. Στην μελέτη των Flassbeck/Lapavitsas τεκμηριώνεται ότι μια νομισματική ένωση στην Ευρώπη, πέρα από τις καθαρά πολιτικές θεωρήσεις, θα μπορούσε να είχε σημαντικό όφελος. Η δυνατότητα άσκησης μιας κοινής νομισματικής πολιτικής σε έναν διευρυμένο ευρωπαϊκό χώρο προσέφερε πράγματι τεράστιες ευκαιρίες οι οποίες όμως δεν αξιοποιήθηκαν. Υπό το πρίσμα μιας επιβεβλημένης διαδικασίας προσαρμογής των δανειοληπτριών χωρών, η οποία έχει εξαιρετικά υψηλό κόστος, χωρίς να εγγυάται ότι οι πληγείσες χώρες θα μπορέσουν σύντομα να επανέλθουν σε μονοπάτια αειφόρας ανάπτυξης, η πολιτική ωθείται σε οριακές καταστάσεις, τις οποίες δεν επιτρέπεται κανείς να αγνοήσει.

Οι δημοκρατικά εκλεγμένες κυβερνήσεις μπορούν να υποβάλλουν το λαό σε δοκιμασίες μόνον μέχρι ενός ορίου. Ιδιαίτερα κατά την διάρκεια μιας κρίσης (κατά την οποία δύσκολα μπορεί κανείς να εξηγήσει, γιατί μόνο μια χώρα θα πρέπει να επωμιστεί το φορτίο, ενώ άλλες χώρες ή οργανισμοί ασκούν ουσιαστικά την εξουσία) υπάρχει μόνο μια βραχυπρόθεσμη περίοδος κατά την οποία ο λαός μπορεί να ανεχθεί μια τέτοια κατάσταση. Όλες οι νομισματικές κρίσεις του παρελθόντος εγκυμονούσαν δυνητικά μαζικές συγκρούσεις, εξεγέρσεις και χάος. Σχεδόν σε όλες τις περιπτώσεις ο πολιτικός περιορισμός της κρίσης επιτεύχθηκε μόνο μέσω της υποτίμησης του νομίσματος, ως το πλέον πρόσφορο μέσο για την σχετικά γρήγορη οικονομική ανάκαμψη και κατ'επέκταση την αναστροφή των προσδοκιών για την οικονομία του μέλλοντος. Η δυνατότητα τέτοιων μέτρων δεν υπάρχει επί του παρόντος στην ΟΝΕ. Κανένα από τα οικονομικά μέτρα τα οποία επιβλήθηκαν στις χώρες από την Τρόικα δεν ενέχει την δυναμική για μια οικονομική στροφή προς το καλύτερο. Η μείωση των μισθών είναι καθαρά αντιπαραγωγική διότι πλήττει την εσωτερική οικονομία, η οποία σε όλες τις εν λόγω χώρες (με εξαίρεση την Ιρλανδία) είναι ποσοτικά μακράν πιο σημαντική από τον εξαγωγικό τομέα. Τα ονομαζόμενα μέτρα «οικονομικών της προσφοράς» δεν μπορούν κατά βάση να συνεισφέρουν στην αντιμετώπιση της ασθενούς ζήτησης, περί της οποίας άλλωστε πρόκειται επί του παρόντος. Στις περισσότερες περιπτώσεις οξύνουν την κρίση από πλευράς ζήτησης.

Η έξοδος σαν ανεκτή επιλογή

Αργά ή γρήγορα (αλλά εντός της Ευρωζώνης στο εγγύς μέλλον), οι δημοκρατικά εκλεγμένες κυβερνήσεις οφείλουν να επιδείξουν επιτυχή αποτελέσματα στην αντιμετώπιση της κρίσης. Πρέπει να δημιουργήσουν θετικές προσδοκίες, ιδιαίτερα στους νέους, οι οποίες θα αναπτερώσουν την ελπίδα για ένα καλύτερο μέλλον. Αν αυτό δεν επιτευχθεί, θα προκύψει ενίσχυση των ακραίων τάσεων του δημοκρατικού φάσματος. Η παρατεταμένη διάρκεια της κρίσης θα προκαλέσει συχνότερη εμφάνιση κομμάτων σε όλες τις χώρες – τόσο δανειολήπτριες όσο και πιστώτριες - τα οποία επιρρίπτουν ευθύνες για όλες τις δοκιμασίες προσαρμογής στο νομισματικό σύστημα, θέτοντάς το υπό αμφισβήτηση ή/και εξετάζοντας την έξοδο από αυτό. Ο χαρακτηρισμός της πορείας προς την νομισματική ένωση ως «μονόδρομου», τον οποίον χρησιμοποιούν πολλοί υποστηρικτές της Ευρωπαϊκής Ιδέας, είναι αφελής. Όλοι οι κοινωνικοί κανόνες που έχουν υιοθετηθεί είναι ανακλητοί και ανακαλούνται όταν αποτύχουν. Ο αποκλεισμός της δυνατότητας εξόδου από την πολιτική συζήτηση, προκειμένου να μην τεθεί η Ευρώπη υπό αμφισβήτηση, θα αποτελούσε ανεύθυνη εξιδανίκευση και τελικά πηγή επιχειρημάτων για τους αντιευρωπαϊστές.

Στην περίπτωση που με λογικό τρόπο αρχίζει να εξετάζεται η δυνατότητα αυτή, πρέπει να σχεδιασθεί σοβαρά με ποιόν τρόπο θα ελεγχθούν οι φυγόκεντρες εθνικές δυνάμεις, χωρίς να διαλυθεί εξ ολοκλήρου πολιτικά εξαιτίας αυτών η Ευρώπη. Πέραν πολλών μικρότερης σημασίας τεχνικών ζητημάτων, τα οποία προκύπτουν από ένα σενάριο εξόδου, υπάρχουν δύο βασικά εμπόδια που πρέπει να ξεπεραστούν. Πρώτον: Οι αυστηροί έλεγχοι στην κυκλοφορία κεφαλαίων είναι αναπόφευκτοι, όταν εξετάζεται ταυτόχρονα η έξοδος από την νομισματική ένωση για μία ή περισσότερες χώρες, προκειμένου να εμποδισθεί η φυγή κεφαλαίων και ο συνωστισμός στις τράπεζες. Εδώ υπάρχει ένα προηγούμενο με την Κύπρο, το οποίο από την μια πλευρά δείχνει ότι οι έλεγχοι αυτοί μπορούν να προσαρμοστούν στις ευρωπαϊκές συμβάσεις και συμφωνίες και από την άλλη πλευρά αποδεικνύει ότι οι έλεγχοι μπορούν να εφαρμοσθούν με σχετικά μεγάλη ταχύτητα, προκειμένου να αποτραπούν χαοτικές καταστάσεις μετά την ανακοίνωση των σχετικών αποφάσεων.

Δεύτερον: Με την μετάβαση σε νέο εθνικό νόμισμα υφίσταται ο κίνδυνος, ότι το νόμισμα αυτό με την θέση του σε κυκλοφορία στις αγορές συναλλάγματος θα παρουσιάσει απύθμενη πτώση και με τον τρόπο αυτό η προσαρμογή θα είναι εξαιρετικά ακριβή και επίπονη. Σε όλες τις χώρες με ελλείμματα χρειάζεται μια υποτίμηση της τάξης μεγέθους των 25 έως 40%. Οποιαδήποτε περαιτέρω υποτίμηση όμως θα έπληττε σοβαρά το ευρωπαϊκό εμπόριο και χώρες με ισχυρή εξάρτηση από τις εισαγωγές, κατά την μετατροπή του νομίσματος και την υπερβολική υποτίμηση, θα μπορούσαν να υποστούν απώλειες πραγματικού εισοδήματος τέτοιου μεγέθους που θα ενείχαν τον κίνδυνο νέων πολιτικών εκρήξεων. Η αποτροπή της υπερβολικής υποτίμησης και η παροχή δυνατότητας μιας κατά το δυνατόν ανώδυνης μετάβασης στις χώρες που επιθυμούν να μείνουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση (το οποίο συνήθως είναι ο κανόνας), με παράλληλη αποφυγή καταστροφής της εσωτερικής αγοράς, αποτελούν τους σημαντικότερους στόχους της ευρωπαϊκής πολιτικής. Όπως καταδεικνύει η μελέτη Flassbeck/Λαπαβίτσα, κατάλληλο μέσο για την επίτευξη αυτού του στόχου είναι η αναζωογόνηση του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος (ΕΝΣ), στο πλαίσιο του οποίου παρέχεται στις αποχωρούσες χώρες προστασία από τον κίνδυνο της ανεξέλεγκτης υποτίμησης, ώστε να μπορούν να ανακτήσουν την ανταγωνιστικότητά τους χωρίς κατάρρευση της εγχώριας οικονομίας.

Το σενάριο εξόδου χωρίς αμφιβολία θα έπληττε σκληρά την Γερμανία από οικονομικής σκοπιάς. Επειδή με μια τακτική έξοδο πολλές χώρες θα αποχωρούσαν (Νότια Ευρώπη συμπεριλαμβανομένης της Γαλλίας), θα πρέπει να συνυπολογίσει η Γερμανία ότι η άκρως εξαγωγική δομή παραγωγής της με ποσοστό εξαγωγών πάνω από 50% του ΑΕΠ, η οποία δημιουργήθηκε στην περίοδο της νομισματικής ένωσης, θα υποβληθεί σε μια σκληρή προσαρμογή. Ο εξαγωγικός κλάδος θα συρρικνωθεί και εξαρτάται κυρίως από τον τρόπο προσαρμογής, εάν κάποιο τμήμα της διασωθεί από τις επεκτεινόμενες εσωτερικές αγορές. Αν η Γερμανία επιχειρούσε να αντιμετωπίσει τις απώλειες ανταγωνιστικότητας με νέες μειώσεις μισθών, δεν θα μπορούσε να αποφύγει μια μακρά και βαθεία ύφεση συνοδευόμενη από εξαιρετικά υψηλή ανεργία. Ακόμα στην περίπτωση αυτή είναι κρίσιμο το να εντοπίσει η

Γερμανία τις αιτίες της κρίσης, συμπεριλαμβανομένων και των δικών της σφαλμάτων, και να δράσει ανάλογα. Η Γερμανία σε πολιτικό επίπεδο δεν θα μπορούσε ασφαλώς να διεξαγάγει ειρηνικά έναν νέο αγώνα για ανταγωνιστικότητα και μερίδια αγοράς, επειδή μεγάλο τμήμα του λαού θα πάλευε για την ίδια του την ύπαρξη.

Η Ευρώπη πιο σημαντική από το ευρώ

Πολλοί από αυτούς που έχουν βάσιμους λόγους να πιστεύουν στην Ευρώπη ως μια ιστορική ιδέα εγγύησης της ειρήνης δεν μπορούν να αποδεχθούν εύκολα την ιδέα της διάλυσης της νομισματικής ένωσης ή της εξόδου μεμονωμένων χωρών από την ΟΝΕ, ωστόσο θα πρέπει να παραμείνουμε ρεαλιστές. Με την νομισματική ένωση η Ευρώπη έκανε ένα πρόωρο βήμα. Η διάσωση του ευρώ θα ήταν σίγουρα μια μεγάλη επιτυχία. Αν όμως αυτό δεν είναι εφικτό για όλες τις χώρες, τότε θα έπρεπε να αξιοποιηθεί όλη η πολιτική ενέργεια στο να προστατευθεί η πολιτικά ενωμένη Ευρώπη από τα καταρρέοντα ερείπια τμήματος της νομισματικής ένωσης.

Η μελέτη κατέστησε σαφές ότι η βασική απόφαση για το ευρώ μπορεί να τεκμηριωθεί επαρκώς και με ισχυρά οικονομικά επιχειρήματα. Η επικρατούσα οικονομική θεωρία ωστόσο αγνόησε εξ αρχής τα επιχειρήματα αυτά και τα απέρριψε πολιτικά. Ακόμα και οι θεσμοί με αποφασιστικό ρόλο, όπως η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επιχείρησαν να εφαρμόσουν την νομισματική ένωση στην βάση της κυρίαρχης οικονομικής θεωρίας των νεοκλασικιστών. Η προσπάθεια αυτή απέτυχε παντελώς. Μια νομισματική ένωση στηριζόμενη αφενός σε μονεταριστικές ιδέες στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και αφετέρου σε ανεπεξέργαστες ιδεοληψίες για τον ανταγωνισμό των εθνών στην μεγαλύτερη χώρα μέλος, δεν μπορεί και δεν θα μπορούσε ποτέ να λειτουργήσει.

Δεν θα πρέπει να επιτραπεί να θέτει η Ευρώπη εαυτόν υπό αμφισβήτηση, υπό την επίδραση κάποιων περι οικονομίας απόψεων με έντονη ιδεολογική σφραγίδα. Όλοι όσοι θέλουν να διασώσουν την Ευρώπη σαν πολιτική ιδέα - και αυτός πρέπει να είναι ο ανώτερος σκοπός - θα έπρεπε να αναγνωρίσουν, ότι αυτό είναι δυνατόν μόνο με μια οικονομική θεωρία η οποία είναι ρεαλιστική και ταυτόχρονα προοδευτική. Μόνο όταν γίνει αντιληπτό ότι πρέπει να εξασφαλισθεί σε κάθε περίπτωση η συμμετοχή όλων στην οικονομική πρόοδο και ότι ο ανταγωνισμός των εθνών είναι παράλογος σαν ιδέα, μπορεί κάποιος να ελπίζει ότι από τα χαλάσματα του παλαιού οικοδομήματος θα προκύψει ο νέος ευρωπαϊκός βίος.

Γενεύη, 29 Απριλίου 2013

Ο Heiner Flassbeck είναι οικονομολόγος και ιδρυτής του Flassbeck-Economics. Κατά τα έτη 1998 και 1999 διετέλεσε υφυπουργός στο Γερμανικό Ομοσπονδιακό Υπουργείο Οικονομικών και από το 2003 έως 2012 επικεφαλής οικονομολόγος στην Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για Εμπόριο και την Ανάπτυξη (UNCTAD): www.flassbeck-economics.de.

Το «Ίδρυμα Rosa Luxemburg» (Rosa-Luxemburg-Stiftung) είναι ένα από τα έξι προσκείμενα σε κόμματα Ίδρύματα της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας. Προτεραιότητα του Ίδρυματος αποτελεί η πολιτική επιμόρφωση. Το Ίδρυμα πρόκειται στο κόμμα DIE LINKE.